

DE VLAAMSE MINISTER VAN WERK, ECONOMIE, INNOVATIE EN SPORT
DE MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS
BELEID EN ONROEREND ERFGOED
DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIËN EN ENERGIE

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Vlaams-Nederlandse strategie voor een toekomstgerichte chemie

1. CONTEXT

1.1 HISTORIEK

Op 8 oktober 2013 vond in Maastricht de tweede Vlaams-Nederlandse top plaats. Op deze top werd onder meer afgesproken dat Vlaanderen en Nederland een gezamenlijk toekomstgerichte chemiestrategie zullen ontwikkelen. De ministers van Economie van Vlaanderen en Nederland staan in voor de verdere opvolging van deze gemaakte afspraak.

“Vlaanderen en Nederland zullen gezamenlijk een toekomstgerichte chemiestrategie ontwikkelen. Deze strategie zal het energievraagstuk en andere relevante aspecten, zoals klimaat en CO2 meenemen. In dit licht zal overleg plaatsvinden over de interconnectiviteit van de hoogspanningsnetten. Daarbij wordt nagegaan of Nederland kan aansluiten op het Vlaamse Brabo-project. Waar mogelijk worden Duitsland/Noordrijn-Westfalen bij de ontwikkeling van deze strategie betrokken gezien de ARRR-regio (Antwerpen-Rotterdam-Rijn-Ruhr-Area) als één groot chemisch cluster gezien kan worden. Ook zal Nederland informatie beschikbaar stellen over het onderzoek naar de winning van schaliegas.”

Het beoogde resultaat van deze oefening is in een eerste fase een uitgeschreven identificatie van de uitdagingen waar de chemische industrie voor staat als gevolg van de ontwikkelingen van energie- en grondstofkosten. Daarbij worden acties geïdentificeerd die Vlaanderen en Nederland, waar opportuun samen met Duitsland/Noordrijn-Westfalen, samen kunnen nemen om de toekomst van de chemische industrie in de Lage Landen zeker te stellen. Er kan hier onderscheid gemaakt worden tussen snel te behalen resultaten (via concrete projecten) en meer lange termijn Europese beleidsthema's.

Voor de eerste fase hebben de ministers van Economie een beroep gedaan op de bereidheid van twee werkgeverskoepels voor de chemie in Vlaanderen en Nederland: Essenscia en VNCI. Deze eerste fase werd afgerond met de oplevering en toelichting van het rapport *Contribution to a future oriented energy strategy for the chemical industry*, in samenwerking met Bain & Company, dat een reeks aanbevelingen bevat. In een tweede fase hebben de overheden mede op basis van de geïdentificeerde acties en beleidsthema's de vertaalslag gemaakt naar concrete acties.

Deze samenwerking, het proces en de doelstellingen werden ook nog eens bevestigd door de Vlaamse en Nederlandse ministers-presidenten tijdens hun bilaterale ontmoeting op 13 oktober 2014.

De strategie zelf, dd. september 2016, werd behandeld op de Vlaams-Nederlandse Top van 7 november 2016.

De Vlaamse regering en de regering van Noordrijn-Westfalen hebben op 8 december 2015 een gezamenlijke regeringszitting gehouden waarbij beslist werd om een gezamenlijke chemiestrategie te ontwikkelen. In 2016 hebben de drie ministeries van economie de voorbereidende stappen gezet daartoe, wat in september 2017 is uitgemond in een gezamenlijke strategie van de drie partners.

1.2 ACTUELE STATUS

De actuele status van de chemiesector in Vlaanderen en Nederland werd in kaart gebracht via de economische kerncijfers. Via het Europese perspectief, de Antwerp-Rotterdam-Rhine-Ruhr-Area (ARRRA) cluster, werd uitgezoomd naar het wereldwijde perspectief.

De chemie in Vlaanderen is goed voor een omzet van 43,5 mrd. € en creëert 8,1 miljard euro aan toegevoegde waarde. Dit is meer dan een kwart van de volledige verwerkende industrie in Vlaanderen. Ze stelt 60.500 mensen tewerk en is daarnaast goed voor bijna 100.000 indirecte jobs. Daarmee zorgt de sector voor 10% van de private tewerkstelling in Vlaanderen. De chemische cluster in Antwerpen is de grootste in Europa en samen met de Delta regio op dit moment de derde grootste in de wereld.

De Nederlandse chemische sector¹ is met een omzet van € 65 miljard en een werkgelegenheid van 82.000 fte (86.000 banen) in 2013 belangrijk voor de Nederlandse economie. De Nederlandse chemische industrie onderscheidt zich doordat verschillende types bedrijven hun krachten met elkaar combineren: bulk- en fijnchemie met grote bedrijven, een groot aantal mkb-bedrijven en diverse kennisintensieve starters die vanuit universiteiten ontstaan.

De Vlaamse en Nederlandse chemie sectoren (ARA-cluster) een belangrijk deel vormen van de Europese chemiesector met 14% van de verkoop in 2013. Het is niet voor niets dat deze sectoren het hart vormen van de Antwerp-Rotterdam-Rhine-Ruhr-Area (ARRRA) cluster.

De ARRRA-cluster produceert 40% van de chemische producten in Europa. En wereldwijd behoort deze cluster qua productiecapaciteit tot op dit moment tot de top drie van sterkste chemische clusters ter wereld, samen met Houston en Jubail.

1.3 CONCURRENTIEVERMOGEN CHEMIESECTOR ONDER DRUK

Deze ogenschijnlijke historisch goede positie mag echter niet verhullen dat een drietal internationale evoluties het concurrentievermogen van de chemiesector in Europa onder druk zetten.

- 1) Door grote hoeveelheden schaliegas heeft de Amerikaanse chemische industrie een groot concurrentievoordeel qua kostprijs van energie en productiegrondstoffen.
- 2) De chemische industrie in het Midden-Oosten geniet van de heel gunstige lokale kostprijs voor energie en grondstoffen.
- 3) Gezien de enorme en groeiende afzetmarkt hebben veel investeringen in China plaatsgevonden. Wat het marktaandeel van de Europese chemie doet dalen.

---

¹ De totale chemische sector bestaat uit de volgende CBS-sectoren: sector 20 (de chemische industrie), sector 21 (de farmaceutische industrie) en sector 22 (de rubber- en kunststofproductindustrie).

Effecten op het terrein zijn een stijging van de investeringen in de VS, die intussen groter zijn dan die in de EU. In Europa dalen de investeringen in de chemiesector. Het Europese aandeel van de mondiale chemieproductie en verkoop is gedaald van 33% in 1992 naar 21% in 2013.

De chemische industrie in de ARA-cluster trager groeit dan in de rest van de wereld. Concreet gevolg in de periode 2004-2012 voor Vlaanderen en Nederland samen, is een gemiste 9 miljard € aan verkoop en 3 miljard € aan bruto toegevoegde waarde. De trend zal zich in de komende jaren mogelijk voortzetten.

Impact van de evolutie olieprijs

De recente dalingen van de olieprijs geven weliswaar meer zuurstof aan de chemische industrie, echter de drijfveren die leiden tot de dalende marges blijven bestaan.

Op korte termijn leidt de lage olieprijs tot een lager prijs verschil tussen nafta gebaseerde kraakinstallaties en ethaan (schaliegas) gebaseerde krakers. De oil to gas-ratio daalt van 24 naar 18 in de US wat de competitiviteit voor de Europese petrochemische industrie ten goede komt, maar is nog niet voldoende om op een level playing field te komen (een verhouding van meer dan 7 wordt verondersteld competitief te zijn voor de US petrochemische industrie - (gebaseerd op analyse American Chemistry Council).

Evolutie van de olieprijs vertoont historisch een gelijkaardige trend in de verschillende economische regio's in de wereld. Verschillen in kosten ten gevolge van het nationaal energiebeleid in de lidstaten blijven echter bestaan, ook bij een lagere olieprijs. De keuze van Europa voor absolute doelstellingen op vlak van CO₂ en de specifieke vertaling hiervan in het EU-ETS voor de industrie, resulteren in een koolstofkost die geen tegenhanger kent in andere regio's zoals China, de VS of het Midden-Oosten. Deze meerkosten vormen een bijkomende factor die impact heeft op de concurrentiepositie en de investeringsbeslissingen van de Europese industrie. In de handelsperiode tot en met 2020 was er een onvolledige invulling van het opgezette compenserende systeem voor bedrijven van sectoren met een risico op carbon leakage.

1.4 VAN ANALYSE TOT ACTIES

Het verminderde concurrentievermogen raakt zowel Vlaanderen, Nederland als Europa. Oplossingen voor een betere investeringsomgeving zullen in belangrijke mate te vinden zijn door het intensiveren van de samenwerking tussen zowel Vlaanderen en Nederland, als binnen de grensoverschrijdende ARRA-cluster met Duitsland (Noordrijn-Westfalen).

Op basis van de voorbereidende studie door de chemiefederaties van Vlaanderen (Essenscia) en Nederland (VNCI) zijn zes actieterreinen geïdentificeerd.

De drie 'fundamentele assen' zijn:

- 1) energie- en klimaatmarkten,
- 2) verknoping infrastructuur, en
- 3) onderzoek en innovatie in chemie.

Complementair zijn er ook drie 'ondersteunende hefboomen':

- 4) personeel,
- 5) slagkracht overheid, en
- 6) verhogen aantrekkingskracht.

Deze 6 actieterreinen omvatten telkens:

- Gezamenlijke acties van Vlaanderen en Nederland,
- Concrete initiatieven die deze gezamenlijke acties uitwerken, en
- Eigen acties van Vlaanderen of Nederland.

Qua timing hebben maatregelen een impact op één of meerdere tijdsperspectieven:

- korte termijn (vooral kosten gerelateerd),
- middellange termijn (vooral strategisch gerelateerd), en
- langere termijn (vooral innovatie gerelateerd).

Diverse maatregelen hebben uiteenlopende, positieve maatschappelijke meerwaarden. Per maatregel is in de strategie aangeduid of er een potentiële bijdrage is tot de belangrijkste van deze meerwaarden:

- Kostenreductie: de maatregel doet de (productie)kost voor bedrijven en/of sector afnemen
- Leefomgeving: de maatregel draagt bij tot een dalende impact van bedrijven en/of sector op de leefomgeving (milieu, energie, klimaat, lucht, water, bodem)
- Economische veerkracht: de maatregel ondersteunt bedrijven en/of sector bij het versterken van hun economisch functioneren en groeipotentieel

Het document Vlaams-Nederlandse strategie voor een toekomstgerichte chemie, is geen voorafname op Vlaams beleid maar vooral gericht op een betere samenwerking, afstemming, coördinatie met Nederland.

1.5 OPPORTUNITEITEN VOOR EN INITIATIEVEN DOOR DE SECTOR

Naast de Europese en ARA-beleidsmakers, kan ook de chemische industrie zelf een belangrijke rol spelen voor het verbeteren van haar kostenpositie en het verdere verhogen van de integratie binnen de cluster en tussen sectoren. Ten slotte kan de industrie helpen bij het ontwikkelen van low carbon opportuniteiten via haar productinnovatie.

De aanbevelingen uit de eerder vermelde studie (zie punt 4), zijn dus voor de chemische industrie zelf bestemd. De belangrijke rol van de overheid daarbij, is het identificeren van opportuniteiten in nauwe dialoog met de industrie, om de samenwerking binnen de cluster te verbeteren en de noodzakelijke infrastructuur mogelijk te maken.

1.6 VISIE CHEMIE 2050

Welke chemiesector willen we behouden en uitbouwen op lange termijn? Rekening houdend met een aantal internationale economische evoluties, is het doel proactief analyseren, opties kiezen en de uitbouw stimuleren. Dus naast het behoud, staat ook en vooral het aantrekken van nieuwe bedrijven en investeringen daarbij voorop, ook op lange termijn. Deze toekomstvisie zal door de overheden samen met de federaties, bedrijven en stakeholders worden voorbereid.

Het (verder) ontwikkelen of verfijnen van onderbouwde, globale doelstellingen als onderdeel van deze visie 2050 voor een toekomstgerichte chemie, kan een belangrijke dynamiek op gang brengen, aanvullend op andere instrumenten. Dergelijke oefeningen zijn ook al in andere landen opgezet.

1.7 PRIORITEITEN

De beschikbaarheid van betaalbare en competitieve energie is essentieel om onze economie op de wereldkaart te houden. Dit thema werd behandeld binnen het *'structureel overleg tussen de Vlaamse Regering en essenscia vlaanderen'*. In de werkgroep energie en klimaat van dit structureel overleg werd gewerkt rond drie thema's:

1. De energienorm: een competitief beleid inzake energie waarbij de kost van elektriciteit en gas worden afgestemd

2. ETS: kader voor de reductie van broeikasgasemissies mits vrijwaring van de industriële competitiviteit.
3. Groene stroom: hervorming van het systeem met (i) [aandacht voor de hoogte van het aandeel van de industrie in de doorrekening](#) en (ii) [marktintegratie van hernieuwbare energie door een kostenreflectieve afstemming van de kost van hernieuwbare energie binnen het onrendabele top systeem](#).

Het energie- en klimaatbeleid kadert echter binnen een Europees energie- en klimaatbeleid. Daarom is samenwerking cruciaal voor het versterken van de ARA-cluster, waarbij gestreefd wordt naar gezamenlijke posities in het Europees energie- en klimaatbeleid, maximale kennisoverdracht, versterking van logistieke troeven en clusterintegratie.

Een voorbeeld daarvan is de gezamenlijke voorbereiding van het ETS-dossier, waarbij ook in het Vlaamse pilootproject inzake dynamische allocatie werd geparticipeerd.

Concreet kunnen Vlaanderen en Nederland op volgende prioritaire thema's de samenwerking verdiepen:

- **proactieve beleidsafstemming over toekomstig EU-beleid:**
  - Een gemeenschappelijke standpuntbepaling inzake bevoorradingszekerheid en meer competitieve energiekosten voor de industrie binnen het kader van een nieuw marktmodel voor Europa.
- **Informatie-uitwisseling over bestaande instrumenten en nieuwe initiatieven:**
  - Delen van kennis over steun aan hernieuwbare energie.
Zo is het systeem inzake hernieuwbare energie in Nederland anders opgebouwd dan in Vlaanderen, namelijk via vaste budgetten, tendering, ... Vlaanderen werkt dan weer met een certificatenstelsel dat meerdere malen aangepast geworden is. Uitwisseling van deze ervaringen kan inzichten bieden om tot marktintegratie van hernieuwbare energie te komen.
  - Uitwisselen van informatie over energiekostenreductie en -competitiviteit van industrie
In het bijzonder wat betreft het overheidsbeslag op de energiefactuur en de doorrekening van de infrastructuur en andere energie-gerelateerde kosten.
  - Delen van kennis over de toepassing van demand side response (een meer flexibel verbruiksprofiel) bij verschillende klantensegmenten en de plaats binnen het huidige marktmodel.
  - Uitwisselen van projectkennis inzake innovatie.
In Vlaanderen wordt een beleidsplatform CCU opgericht, terwijl in Nederland wordt gewerkt aan een roadmap 'biobased economy'.

1.8 PLANNING

Korte termijn (2018 -2019)

Na de afhandeling van het ETS-dossier, is er nog een duidelijke raakpunt in het Vlaams-Nederlandse overleg, namelijk de lange termijn hervorming groene stroom. De samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen op dit punt zou op korte termijn dus kunnen worden geïntensifieerd.

Volgende fase (2019-2020)

In volgende instantie kan dan gewerkt worden aan een gezamenlijke strategie betreffende bevoorradingszekerheid en competitieve energiekosten, zowel op korte termijn waarbij informatie

uitgewisseld kan worden over energiekosten, innovatietrajecten en demand side management (DSM), als op lange termijn waarbij gezamenlijke standpunten uitgewerkt worden over 'market design' en invulling van Europese doelstellingen.

Met de chemische industrie zullen inspanningen afgesproken worden op het vlak van hernieuwbare energie, aanwending van restwarmte en uitrollen van groene warmteprojecten.

1.9 GOVERNANCESTRUCTUUR VAN DE STRATEGIE

Voor de implementatie van deze strategie wordt voorzien in regulier overleg op drie niveaus tussen Nederland en Vlaanderen (*zie punt 6 van de Strategie*):

- Politiek niveau,
- ambtelijk/federaties,
- federaties onderling.

Wat betreft de organisatie op Vlaams niveau zijn de volgende elementen van toepassing:

- netwerk chemie: binnen de Vlaamse overheid
- Overlegplatform Vlaamse ministeries en chemiefederatie: 1x/jaar
- Overlegplatform Vlaamse en Nederlandse ministeries, en beide chemiefederaties: 1x/jaar
- Technische werkgroepen indien nodig
- Coördinatie door departement EWI
- Overleg met de federale bevoegdheid
- * Ondersteunende hefboom *Personeel*, is inclusief ministerie van Onderwijs en Vorming

2. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE BEGROTING VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

De voorgestelde Vlaams – Nederlandse strategie voor een toekomstgerichte chemie, heeft geen financiële weerslag. De goedkeuring op zich van deze strategie impliceert niet dat de diverse projecten en maatregelen ook goedgekeurd zijn qua budgettaire impact.

Het gunstig advies van de Inspectie van Financiën werd verleend op 17 oktober 2016.

3. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE LOKALE BESTUREN

- a) personeel: het voorstel heeft geen weerslag op het gebied van personeelsinzet;
- b) werkingsuitgaven: het voorstel heeft geen weerslag op de lopende uitgaven;
- c) investeringen en schuld: het voorstel heeft geen investeringen als gevolg;
- d) ontvangsten: het voorstel resulteert niet in bijkomende ontvangsten.

Conclusie: het voorstel heeft geen weerslag op de werking van de lokale besturen.

4. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP HET PERSONEELSBESTAND EN DE PERSONEELSBUDGETTEN

Het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand en op het personeelsbudget van de Vlaamse overheid, zodat het akkoord van de Vlaamse minister bevoegd voor het algemeen beleid inzake personeel en organisatieontwikkeling niet vereist is.

5. KWALITEIT VAN DE REGELGEVING

Voor het bijgaande document is geen RIA vereist, aangezien het niet om ontwerp wetgeving gaat.

6. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

- 1° haar goedkeuring te hechten aan de bijgaande Vlaams-Nederlandse strategie voor een toekomstgerichte chemie
- 2° in te stemmen met de in deze nota vermelde prioriteiten (1.7) en planning (1.8)
- 3° de Vlaamse minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport te gelasten de nodige initiatieven te nemen om de governance structuur zoals vermeld in punt 1.9 van deze nota, vorm te geven
- 4° de diverse betrokken diensten van de Vlaamse overheid zoals vermeld in punt 2 van de Strategie, te gelasten hun actieve medewerking te verlenen

De Vlaamse minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport,

Philippe Muyters

De Minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid
en Onroerend Erfgoed

Geert Bourgeois

De Vlaamse minister voor Financiën & Begroting en Energie

Bart Tommelein

Bijlagen:

- Vlaams-Nederlandse strategie voor een toekomstgerichte chemie
- het advies van de Inspectie van Financiën